

АТТА ТРОЛЬ.

Сон літньої ночі.

Поєма Генріха Байне.

«Ось вийшов з блискучого свого шатра
Князь-мурин узброєний — в битву пора!
Так з брами блискучої хмар визира
Потьмарений місяць, мов темна мара».

Князь-мурин, Фрайліграт.

I.

Геть оточене узгір'ям,
Темним, сьміливим, стрімчастим,
Заколихане шумом
Диких, пінистих потоків,

Розляглося, як мрія красне,
Котре. В домочках білих
Скрізь балкони; красні дами
Там стоять, сьміють ся щиро.

Сьміючи ся, споглядають
На базар строкатий, гучний; —
Тож під дудочку танцюють
Там ведмедиця з ведмедем.

Атта Троль і чорна Мумма —
Звалась так його дружина —
Виступають, і від дива
Аж нетямлять ся всі Баски.

Твердо, повагом, велично
Атта Троль танцює гордий,
Та дружиноньці кудлатій
Цноти й повагу бракує

Так, мені здавав ся часом
Той її танець канканом,
Бо при вискоках зухвалих
Grand' Chaumière мені згадалась.

Навіть сам поводар жвавий,
Що її провадив в путах,
Те-ж, здасть ся, зауважив
Неморальність того танцю.

І не раз за тес Мумму
Батогом він бив по спині,
І ревіла чорна Мумма,
Що аж в горах відбивалось.

Сей поводар мав на шапці
Шість жадон, що боронити
Мали голову від кулі,
Ворога або й від кузюк.

А на плечах мав поводар
З олтаря покров барвистий,
Що служив за плащ у нього
І скривав ножі й пистолі.

Був ченцем колись поводар,
Потім ватагом злодійським;
Щоб і тим і другим бути,
Став на службу в Дон-Карлоса. Чув себе таким всесильним!

Як втікає Дон-Карлос мусів
Разом з цілим товариством,
А найкращі палядіни
Діла чесного шукали —

Як згадає-ж молодощі,
Паньство втрачене ліснес,
Заревуть сумні гуди
У душі у Атта Троля.

(Пан Шнапганський став пись-
[мовцем] —
То-ж тоді й наш лицарь віри
Став ходить по всьому краю,
З ним же й Атта Троль і Мумма.

Сумно гляне він, мов чорний
Фрайліґратів мурин-князь, —
Той погано бив у бубон,
Сей же зле танцює з жалю.

І ведмеді танцювали
Перед людом на базарах.
На базарі в Котере
Атта Троль танцює в путах!

Співчуття йому немає,
Тільки сьміх. Сама Жюлетта
Засьміяла ся з балкону
Роспачливим скоком зьвіра.

Атта Троль, що жив колись-то
Наче гордий князь дикарський,
На верхівлях вільних гірських —
Для юрби в долині скаче!

Бо нема в Жюлетти в грудях
Почуття, вона Французка,
Врода — все для неї; справді
Чарівна сама на вроду.

В неї погляди — то милий
Невід з проміння, в той невід
Наше серденько, мов рибка,
Попада, тріпоче й мліє.

II.

Фрайліґратів мурин-князь
Якось так в запалі трахнув,
Нерозваживши, в свій бубон,
Що зачувши він розскочивсь.

Так, з невідьничих кайданів
Швидко вирватись потрапив
Атта Троль. Він диким скоком
Геть по вулиці погнав ся.

Факт вражаючий! від нього
Затремтять усякий бубон!
Погадайте-ж, що буває,
Як ведмідь розірве пута?

Перед ним всі розступались.
Він же видер ся на скелю,
В діл з призиством подивив ся,
Потім зник поміж горами.

Раптом сьміхи і музики
Занімили, з жахом, з криком
Люд в базару геть посунув,
Дами всі поблідли разом.

На порожньому майдані
Зостала ся чорна Мумма.
І поводар — він шалено
Кинув шапкою об землю,

Потоптав на ній ногами
Всі мадонни! Скинув плащ
І zostавсь огидно голий.
Проклинати став ведмежу,

Чорну та бридку невдячність!
Бо вважав він Атта Троля
За товариша свого,
Навіть вивчив танцювати.

Адже він тому ведмедю
Дарував життя! Давали
Надаремне сто таларів
За ведмежу пишну шкуру!

І нещасна чорна Мумма
У німій стояла тузі
Та благаючи спиналась
Перед гнівним господарем.

Та господар той ще гірше
Розлютив ся, бив і лаяв:
„Ти Христона королева!
Пані Муноц! ти, розпусто!“

Все те сталося в теплу, гарну
Пообідню годину;
Ніч, що потім наступила
Після дня, була розкішна.

Я просидів половину
Теї ночі на балконі,
При мені була Жюлетта
І на зорі поглядала.

І промовила, зітхнувши:
„Краще зорі сі в Парижі,
Як у вечері зімою
Одбивають ся в калюжах!“

III.

Літня мрія! фантастичний,
Без мети мій спів, так само,
Як життя усе й кохання,
Як творець і всі створіння!

Бо для власної забави
Вигравас і літає
По країні поетичній
Мій прудкий Пегаз коханий.

Не цюгливая він шкапа,
Не робочий кінь міщанський,
І не огир він партійний,
Що в нестямі рже й басує.

Золоті підківки має
Мій крилатий білий коник,
А вуадечку — низку перлів —
Я її пускаю вільно.

Ти неси мене, де хочеш!
У повітря, в гори — кручі
Де клеочуть так потоки:
„Бійсь безодні божевілля!“

Та неси в долини тихі,
Де дуби стоять поважні,
З під коріння плине давнє
Джерело пісень солодких.

Хай я там води напю ся,
Очі вмию, — ох, я прагну
Сеї чистої водиці,
Що видюшим, мудрим робить,

Сліпоту злійма! Мій погляд
Бачить глибоко в проваллі
Атта Тролеву печеру!
Розумію, що він каже.

Дивно, як мені знайома
Видалась ведмежа мова!
Чи не чув я де тих гуків
У коханім ріднім краю?

IV.

Ронсеваль, долино слава!
Як твоє імення чую,
Затремтить, запахне в серці
Квітка синяя забута!

Повстає країна мрії,
Що літ з тисячу, як зникла,
І великі очі духів
Глянуть так, що я злякаюсь.

Гомін, брязкіт, люта чвара!
Бють ся Франки й Сарацени;
Роспачливо і криваво
Сурма грає у Ролянда!

У долині Ронсевальській
Видко „побруби Ролянда“, —
Так прозвано їх, бо лицар,
Щоб собі пробить дорогу,

Так смертельно, тяжко вдарив
Тим своїм мечем Дюрандо
В скелю, що сліди zostались
І по сей день на камінні.

То-ж в одній щілині темній,
Геть зарослій чагарями,
Ялівцем, лежить глибока
Атта Тролева печера.

Серед любої родини,
По трудах він спочиває,
Після втоми, споглядання,
Подоріжжя сьвітового.

Як то мило повернутись
До дітей, в печеру люблю!
Дві дочки й синів чотири
Вкупі з Мумшою зростив він.

Гарно вилизані доні
І русаві, мов попівни;
Хлопці бурі, лиш найменший
Одноухий син, той чорний.

Сей найменший був мазунчик
Материн, вона, з ним гравшись,
Відкусила в нього вухо
І, милуючи, пожерла.

Молодець він геніяльний,
Має зграбність гімнастичну,
І такі робить штуки,
Мов шукар славетній Масман.

Цьвіт краюї осьвіти,
Любить він лиш рідну мову,
З роду він не вчив жаргону
Ні Гелленів, ані Римлян.

Сьвіжий, вільний, жвавий, гречмий,
Він ненавидить всі мила,
Умивання — нову розкіш,
Так як і дотепний Масман.

А найбільш він геніяльний,
Як на дерево дереть ся,
Що над кручею із скелі
Із щілини виростає.

І на гору він вилазить,
Де в ночі уся родина,
Коло батька посідавши,
Розмовляє в тихий вечір.

І розкажує їм батько,
Як він жив колись у сьвіті,
Як людей, міста він бачив,
І терпів багато лиха,

Мов той славний син Лаертів, —
Атта Троль лиш тим несхожий,
Що й дружина з ним ходила,
Вірна, чорна Пенельона.

Атта Троль розповідав
Їм про славу кольосальну,
Що, танцюючи мистецьки,
Залучив собі між людьми.

І старі й малі — казав він —
Аж нетямили ся з дива,
Як було під гуки дудки
Він танцює на базарах.

А найбільше тії дами
(Зниють ся-ж на тім найбільше!)
Страх плескали у долоні
І очима любо грали.

О, мистецьке славолюбство!
З усьміхом старий танцюра
Згадує, як свій талан
Уявляв він перед людям.

І в великому натхненні
Хоче ділом доказати,
Що не марний самохвалець,
А митець великий справді:

Миттю схоплюють ся з місця
І спинають ся на диби,
І танцює, як давнійше,
Той гавот, танець свій славний.

Мовчки всі пороззявлявшись
Поглядають ведмежата,
Як вистрибує їх батько
Дивно в місячному сяйві.

V.

Між родиною в печері
На спині, слабій душею,
Атта Троль лежить, задумавсь,
Лапу ссе, гарчить невпинно:

„Муммо, Муммо, чорна перло!
Я тебе в сьвіговім морі
Уловив, і в тім же морі
Я тебе згубив ізнову!

„Чи с тобою я побачусь
В сьому сьвіті, чи на тому,
Де душа твоя від шерсти
Буде вільна й просіє?

„Ох! коли-б я міг іще раз
Милу мордочку лизнути,
Любу Муммину, солодку,
Наче вишачену медом!

„Щоб хоч раз мені почути
Піч, що завжди від моєї
Мумми чорної походить,
Наче пахощі від рожі!

„Ох! в кайдавах Мумма гине,
В теї брилкої зьвірини,
Що людиною зоветь ся —
І кричить: Я пан створіння!

„Смерть і пекло! Тії люде,
Ті пани ясновельможні,
З високости, гордо, пишно
Поглядають в низ на зьвірів,

„В нас жінок, дітей хапають,
Вяжуть, мучать нас, мордують,
Ще й провадять торг поганий
Шкурою і тілом нашим!

„Ще й себе вважають в праві —
Отакі бридкії вчинки
Над ведмедями вчиняти,
І зовуть се людським правом!

„Людське право! людське право!
Хто-ж се дав вам тее право?
Не натура-ж, бо вона
Не бува ненатуральна.

„Людське право! хто-то дав вам
Привілеції отії?
Вже-ж не розум, — бо ніколи
Не бува він нерозумним.

„Люде! та невже тим ліпші
Ви од иньших, що їсте ви
Все печене та варене?
Ми — їмо сировину;

„А в кінці виходить скуток:
Все однаковий, — не їжа
Робить славним: той славетний,
В кого вчинки й думки славні.

„Люде, чим же так ви ліпші?
Несете високо чоло,
Та в задертій голові
Думки низькії снують ся.

„Чи не тим ви, люде, ліпші,
Що наука й хист ведець ся
Добре вам? Але-ж і ми
В тім довбнею не биті.

„Люде, чи не тим ви ліпші
Нас, що маєте ви шкуру
Гладку й слизьку? поділяйте-ж
Із гадюками ту вроду.

„Чи нема-ж собак учених?
Або коней, що рахують
Мов купці? Чи-ж не чудово
Зайці в бубон вибивають?

„Людський рід, двоногі змії!
Розумію я, для чого
Одіж вам! Чужою шерстю
Криєте гадючу нагість.

„Чи бобри не мають слави
В гідростатиці від давна?
Хто-ж то винайшов шпиряцівку
Для людей, коли не буцки?

„Діти, діти! стережіть ся
Від безшерстої потвори!
Дочки! не впевняйтесь тому
У штанах бридкому звіврю!“

„Чи-ж осли не пишуть критик?
Чи комедії не грають
Мавпи? Хто-ж є кращий мінік,
Як батавія, кіт морський?

Дальш доводити не хочу,
Що ведмідь в своїй зухвалій
Нісенітниці провадив, —
Ніби звіврі людям рівні.

„Солов'ї чи ж не співають?
Де ж співець над Фрайліґрата?
Хто співав про лева краще,
Як земляк його верблюд?

Бо таки-ж нарешті сам я
Чоловік, і я не хочу
Переказувать бридню,
Бо нарешті се-ж образа!

„Танцюристий хист підняв я
Сам високо так, — як Равмер
Хист письменський: чи-ж не гірше
Пише він, ніж я танцюю?

Чоловік я сам, і лінший
Ніж усі другії звіврі;
І користи свого стану
Я ніколи не зречу ся.

І до бою з кожним звіврем
Стану й буду битись вірне
За людей, і за святеє
Природження людське право.

VI.

Але може то й користо
Нам, створінням вищим, ліпшим
На землі від звіврів иньших
Знати, що гадають низші.

Так, в тих низьких, темних, бідних
Сферах нашої громади
Поміж звіврів всюди чути
Гордість, лихо й нарікання.

Все природне, історичне,
Все звичайне, справедливе,
Всім літ в тисячу відоме, —
Одверта зухвала морда.

Молодим старії гордо
Все гарчать про злу науку,
Що загрожує культурі
І гуманности на світі.

„Діти!“ Атта Троль гукає
І качаєть ся по голім
Незастеленому ложі:
„Нам належить ся прийдешність!“

„Як би всяк ведмідь, всі звіврі
Та були моєї думки,
Ми-б, злучивши наші сили,
Подолали-б всіх тиранів.

„Як би дикий вепрь з'єднав ся
Із конем, а слонь як брат
Хоботом своїм обняв би
Роги чесному волови,

„Вовк з ведмедем різних мастей,
Мавпа з цапом, навіть заяць, —
В товариство всі з'єднались,
Перемога-б стала певна.

„Згода, згода! се найперше,
Що нам треба. По одинці
Нас потопчуть, але в купі
Ми гнобителів затопчем.

„Згода, згода! — переможем,
Скинем гордее те панство
Монополії бридкої!
Буде звіврське праве панство.

„Головні закони — рівність
Всіх створіннів божих, дарма,
Хто яку віру має,
Хто на масть який, чим пахне.

„Рівність правая! осел в нас
Буде вищим урядовцем,
Лев при тому часом мусить
До глини мішки возити.

„Що до пса, то, правда, єсть він
Здавна вже послугач людський,
І багато тисяч років
Як собака жив між людьми;

„Але в вільнім краю верне
Він собі права одвічні,
Що не мають бути зламани,
Коли він придбає слави.

„Так, Жиди в нас навіть мусять
Право рівности одержать,
І закон їх постановить
На рівні з другими звіврами.

„Тільки танець на базарах
Заборонений їм буде, —
Заборону сю роблю я
В інтересі мого хисту.

„В раси їхньої немає
Почуття до стилю, в танці
Плястики нема, а сее
Смак пеує поміж народом.“

VII.

Сумно в лóгові сумному
В колі рідному сидить
Атта Троль, той ворог людський,
І реве, і зуби скалить.

„Люде, наволоч химерна!
Все вам сьмішки! — ваші сьмішки
І кормига ваша бридка
Згине хутко в день великий!“

„Обража мене найгірше
Рух отой кислосолодкий
В них на мордах, — не терплю я
Того усьміху людського!

„Як на білому обличі
Я побачу рух сей клятий,
Повертають ся від злости
В животі в мене всі кишки.

„Ще зухвалійше, ніж в мові,
Виступає в тій усьмішці
Вся глибока безсоромність,
Що сидить у людських душах.

„Все посьміхують ся! Навіть
І тоді, коли повинні
Найповажнійш быть, — у хвилю
Урочистую кохання!

Все посьміхують ся! В танці —
Й там сьміють ся! Зневажають
Тим сей хист, а він повинен
Завжди культом быть поважним.

„Так, танець за давніх давен
На меті мав благочестя;
І жреці кругом престала
Йшли було в сьвятому колі.

„При кортесі експозитнім
Танцював Давид;
Танець був служенням Богу,
То — модали ся негами!

„Отже й я танець так само
Розумів, як танцював я
На майданах перед людом —
І придбав собі тим слави.

„Слава та, я признаю ся,
Завдавала серцю втіхи;
Бо від ворога почути
Дивування — любо нам!

„Та вони й в ентузіязмі
Усьміхають ся! Безсилий
Проти них той хист танечний,
Легкодушні люде завжди!“

VIII.

Часто в сьвітї чесні люде
Не конечно гарно пахнуть,
Слуги-ж панські уживають
Завжди амбру та лаванду.

Від людей, душею чистих,
Часто тхне зеленим милом,
На негідному-ж створінні
Аж блищить олій рожевий.

Хай же носа не копилить
Любий мій читець, коли він
В Атта Тролевій печері
Не згада арабських спецій.

Хай побуде він зо мною
У повітря душнім, важкім,
Де герой мій свому сину
Мов із хмари промовляє:

„Сину, сину мій мизиний!
Притулись до пики батька
Ти своїм єдиним вухом,
Вислухай поважне слово!

„Стережись від людських думок,
Бо загубиш душу й тіло!
Між всіми людьми немає
Справедливої людини.

„Німці перш були порядні, —
Ті сини Туіскіона
Наші роличі від давна, —
Отже й тії зледащили:

„Віру стратили й побожність,
Атеїзм вони провадять...
Сину, сину, стережи ся
Бауера і Фаєрбаха!

„Та не будь ти атеїстом,
Не-завірем, що без поваги
До Творця, — бо тож Творець
Нам створив сей світ великий!

„У горі і сонце й місяць,
І зірки усі, — хвостаті
Так же само як безхвості, —
Все то одсвіт його сили.

„Долі море і земля вся —
То луна сьвятої слави,
На землі створіння кожне
Почува величність Бога.

„Навіть що найменша кузька
В бороді у богомільця,
З мандрівцем іде на прощу,
Вічному хвалу співає!..

„Там у зорянім наметі,
На престолі золотому,
Владарь наш сидить величій, —
Се ведмідь здоровий, білий.

„Біла, наче сніг, без плями,
Ясна шерсть його; над чолом
Диямантова корона, —
Небеса всі осіяла.

„Скрізь гармонія в обличі
І німа робота думок;
Тільки берлом він порушить
І лунають співом сфери.

„А в ногах сидять лагідно
Ведмеді сьвяті, що в світі
Тихо все терпіли, — в кістях
Держать мученицькі пальми.

„Часом иньший раптом скочить,
Потім другий, духа сьвята
Наберуться й, глянь, танцюють
Дивний танець урочистий...

„Ласки божої проміння
Заміня талан їм в танці,
І, раюючи душею,
Виплигнуть хотять із шкіри!

„Чи то й я, Троль недостойний,
Буду гідний того щастя, —
Від земної злої долі
Перейти в той край відради?

„Чи й мені перед престолом,
Там у зорянім наметі,
Танцювати доведеться
З пальмою, в промінні слави?“

IX.

Мов язик червоно-ярий,
Що той чорний Фрайліґратів
Неґрський князь з досади люто
Витріщає з чорних уст, —

Вийшов місяць так із темних
Хмар небесних. Десь далеко
Бють джерела невсипущі,
Цілу ніч вони лютують.

Атта Троль стоїть самотно
На шпилі, на любій скелі,
Самотний реве на кручі, —
Свище вітер опівночі.

„Так, ведмідь я! Я ведмідь той,
Що незграбою, кудлаєм,
Ревуном і товстоланим
І Бог знає як звивають!

„Так, ведмідь я! Я ведмідь той!
Я опудало отее,
Я той дурень, що приймає
Ваші посьміхи й наругу!

„Я на глум вам злавсь, і мною-ж,
Мов яким страшилом, завжди
Дітворю лякати звикли,
Дітворю ледачу людську.

„Я посмішище отес,
Що баби в казках виводять,
І я в голос визнаю се
Перед всім нікчемним людом.

„Чуєте ви всі? — ведмідь я!
Свого ж роду не стидаюсь,
Я пишаюсь, мов похóжу
Від Мойсея Мендельсона!“

X.

Постаті суворі й дикі
Десь бредуть на четвереньках
І дорогу пробивають
В темнім гаю опівночі.

„Право власности й маєтку!
О, брехні й крадіжки право!
З дурістю лукавство сплести
То людина тільки вміє.

Батько Атта Троль ступає,
З ним синочок одноухий.
Там вони спинились в гаю,
Де лежить кривавий камінь.

„Бо натура не створила
Жадних владарів; без сховів,
Без кишень на наших шкурах
Всі на сьвіт ми породились.

Атта Троль реве: „Сей камінь —
Се вітвар: отут друїди,
Ще за часів бузувірства,
Для богів — людей вбивали.

„І ні в кого з нас не має
Прирожденних тих мішечків,
Щоб росли на шкурі зверху,
Де-б ми крадене ховали.

„О, страшенная брідота!
Як подумаю, то либом
Шерсть мені встає на спині, —
Лити кров для слави Бога!

„Тільки те створіння гладке,
Що в чужую шкуру штучно
Одягаєть ся, — те вміє
Штучно й торбу змайструвати.

„Правда, що тепер мудрійші
Люде стали, — не вбивають
Одно одного в догodu
Богови й небесним силам!

„Схов, кишенья! неприродна
Та кишенья, як і власність,
Як і право на маєтки.
Злодіяки тії люде!

„Не побожне божевілья,
І не мрії і не дурість, —
Заздрість тільки й самолюбство
До гризні людей призводить.

„Ненавижу я їх палко!
Се прийми ти, сину, в спадок.
Мусиш тут при вівтареви
Присягнуть ненависть вічну!

„Всі навзаводи спішать ся
До розкошів сього сьвіту,
Скрізь гармідер, колотнеча,
Кожний з них краде для себе!

„Ворогом будь злomu кодлу,
Що в кормизі нас тримає,
Не прощай ти їм до віку.
Присягай же тут, мій сину!“

„Хтось один — маєток спільний
Для себе загорне в спадок, —
Тай кричить, що має право,
Право власности й маєтку!

Син присяг, як в давні часи
Ганнібалъ. А місяць страшно
Осьвітив промінням жовтим
Камінь той і мізантропів...

Ивьшим часом розкажу вам,
Як ведмедик той дотримав
Свого слова; наша ліра
Вславить теє в иньшій пісні.

Щож до Атта Троля, власне
Ми його тепер покинем,
Чим пізнійше пустим кулю,
Тим вона певнійше влучить.

Бо вже всі розвілки слідчі
Скінчені. Злочинцю лютий
Проти маєстату люду, —
Завтра виступлять на тебе!

(Конець буде.)

Переклала

Леся Українка.

АТТА ТРОЛЬ.

Сон літньої ночі.

Поєма Генріха Байне.

XI.*)

Наче сонні баядери
Гори дивлять ся холодні
В сорочках з туману білих,
Що колише ранній вітер

Але хутко їх розбудить
Сонця бог, промінням скине
Покриття із них остатнє
І нагү красу осяє.

Раннім ранком ми з Ляско-ро
Подались на полювання
На медведя. У полудні
Ми до Pont d'Espagne дійшли.

Так місток звуть, що провадить
Від Французів до Іспанців;
Тії варвари західні
Літ на тисячу одстали,

Літ на тисячу одстали
Від нових звичаїв сьвіта;
Наші варвари на сході —
Ті одстали лиш на сто літ.

Тихо й сумно покидав я
Землю славною французьку,
Рідний край сьвятої волі
І жінок, мені коханих.

Серед Pont 'd Espagne убогий
Там сидів Іспанець, — злидні
Крізь дірки плаща сьвітились
І в очах сьвітились злидні.

Він старую мандоліну
Сіпав пальцями худими;
Прикрій дренькіт відбивали
Кручі — наче насмїхались.

Він раз-по-раз нахилив ся
Над безоднею й сьміяв ся,
Грав де далі все безладніш
І снівав слова такіі:

„Маю я в моєму серці
Золотий маленький столик,
Там при столику маленькім
Золотих стільців чотири.

*) Гл. кн. I. стор. 102 — 112.

„На стільцях маленькі дами,
Золоті стрілки в косах,
Всі сидять і грають в карти,
Тільки Кляра виграє.

„Виграє й сьмієть ся хитро.
Ох, в мозку серці, Кляро,
Будеш завжди вигравати,
Бо всі козирі ти маєш“.

Далі йдучи, сам до себе
Говорив я: „Божевілля
Там співа на тому мості,
Що в Іспанію провадить.

„Чи то хлопець той єсть образ
Думок двох країн сусідніх,
Чи він може свого люду
Неподобний заголовок?“

Перед вечером дійшли ми
До нещасної Посади,
Там же ollea-potrída
Парувала в брудній місї.

Там-же їв я і garbanzos
Тверді й тяжкі наче кулі,
Що й для Німця вже нестравні,
Хоч і зріс він на галушках.

Ліжко теж було до пари
Кухні тій. Блощиць в ній сила,
Мов наперчено. — Блощиця
Найлютіший ворог людський!

Гірш ніж сильний натиск гніву
Тисячі слонів сердитих
Злість єдиної блощиці,
Що по ваших ліжку лізе.

Дать себе кусати тихо —
Се погано, — тільки-ж гірше
Роздушить її, тоді вже
Не заснете цілу ніч.

Найстрашніша річ на світі
Бійка з поганю тією,
Із блощицями змагання,
Що за зброю мають сморід!

XII.

Що вигадують поети
Навіть тихі! деж, — говорять
І співають, що натура
Се велика церква Божа;

І краса тієї церкви
Славу Господа ясує;
Місяць, сонце й зорі висять
Під склепінням наче лампи.

Хай так буде, добрі люде!
Та признайте ся — в тій церкві
Сходи дуже невігідні,
Препогані, підлі сходи!

Те влізання та злізання,
Те стрибання й дряпанина
По камінях, се мені
Томить душу, томить ноги.

Поруч мене йшов Ляско,ро,
Довгий та блідий, мов свічка!
Не говорить, не сьмієть ся —
Той умерлий син відьомський.

Так, бо кажуть, що він мертвий,
Вмер давно, а тільки мати,
Та Урака, — чарівництвом
Ще держить його на світі...

Ой, ті проклятії сходи!
Як в безодню не злетів я,
Як zostались в'язи цілі
Того й досі не збагну я.

А джерела гомоніли!
Вітер так ялини шарпав,
Аж гули! Зненацька збіглись
Темні хмари... от негода!

У хатиночці рибальській
Близько Lac de Gobe знайшли ми
Врешті захист і петруги;
Лепська риба ті петруги!

Там сидів на мягкім кріслі
Сивий дід, старий рибалка,
Дві хороші сестрениці
Мов ті анголи при ньому.

Янголи гладкі, фламандські,
Наче вискочили з рамок
Рубенсових: злотокоші,
Ясноокі, заживненькі.

На червоних щічках ямки,
Хитрощі на них сьміють ся,
Тіло міцне та розкішне,
Так що й страх бере і втіха.

Гожі, милії створіння!
Так вони змагались любо:
Що дати пити слабому дядьку,
Що йому більш до сподоби?

Ось одна приносить склянку
З цвѣтом липовим вареним,
Друга конче напосїлась
Напоїти бузиною.

„Та не хочу я нічого!“
Дід покликнув нетерпляче:
„Дайте лиш вина, то краще
Я гостей ним почастую!“

Чи було вино то справді,
Що я пив при Lac de Gobe,
Я не знаю. В Брауншвайгу
Я-б гадав — погане пиво.

Чорний був той міх козиний,
І смердів він надзвичайно,
Дід же пив вино так втішно,
Звеселив ся й поздоровшав.

Росказав нам про події
Перемитників, бандитів,
Що по волі проживають
У дібровах пірінейських.

Ще і давніх розповідків
Знав багато дід, між иньшим
Росказав, як в давні часи
Бились велити й ведмеді.

Так, то велити й ведмеді
Там змагали ся за владу,
За долини та за гори,
Поки люде не настали.

Люд прийшов і повтікали
Велити всі геть з країни,
Збиті з толку; мало мізку
В головах таких великих.

Ще-ж говорять: тії дурнії
Як допхали ся до моря
І побачили, що небо
В хвилях синіх одбивалось,

То й подумали про море,
Що то небо — і сунули
Хутко, мавши віру в Бога;
Там усі і потопились.

А ведмедів, що zostались,
Чоловік тепер нищить
І що року менше й менше
Зостаєть ся їх по горах.

„Так одні“ — старий промовив —
„Другим місце відступають,
А як наші люде згинуть, —
Паньство карликів настане,

Тих людців лукавих, мудрих,
Що тепер живуть у горах,
Золоті багаті руди
Все копають та збирають;

„Як вони з гір виставляють
Хитрі голови маленькі, —
Сам при місяці я бачив, —
Жах мене брав за прийдешність!“

„Влада грошей і дрібноти!
Ох, боюсь, що наші внуки,
Мов ті велити дурнії,
В небо-море повтікають!“

XIII.

Між горáми в чорній балці
Озерце, вода глибока.
З неба смутно поглядають
Бліді зорі. Ніч і тиша.

Ніч і тиша. Плескіт весел.
З тихим плеском, таємничо
Плине човник. Замість діда
Перевозять нас дівчата.

Зручно правлять. У темноті
Часом блискають при зорях
Їхні дужі, голі руки
І великі, сині очі.

Край мене сидить Ляско,ро,
Як і перш, блідий, мовчазний.
Жах пройняв мене, — я здумав:
Чи один він тільки мертвий?

Може я і сам вже мертвий,
І пливу тепер під землю
З марищами поруч себе
У холодне царство смерті?

Може озеро — то темні
Хвилі Стиксу? Прозерпіна
По мені замість Харона
Може сих служниць послала?

Ні, я знаю, ще не вмер я,
Ще не згас — в душі у мене
Ще горить, палає, грає
Полум'я життя живеє.

Сі дівчата, що веслюють
І зручненько правлять, часом
Бризкають водою в мене,
І сьміють ся, і пустують —

Сі дівки здорові, сьвіжі,
Се не марища напевні,
Не кошачі душі з пекла,
Не служниці Прозерпіни!

Щоб допевнити ся добре,
Що вони не з того сьвіта,
Що я сам живу і чую,
Я себе запевнив ділом,

Притулив уста хутенько
До тих ямочок на щоках
І я зважив зараз в думці:
Як цілую, то живу!

А на б́ерезі іще раз
Цілував дівчаток любих;
Бо вони за переправу
Тільки сю приймали плату.

XIV.

В сая́ві-золоті сьміють ся
Фіялкові́ узгіря,
А на пригорі сїльце
Мов гніздечко чепурнеє.

Видряпавсь туди я — бачу,
Що старі всі полетіли,
А зосталась дома тільки
Молодь, що літять не вміє.

Гарні хлопчики й дівчатка,
Всі закутані в червоні
Й білі хусточки вовняні,
Всі вони в весілля грались.

Я граня не перебив їм,
Бачив, як той закоханець,
Князь-пацюк *) став на коліна
Перед кицькою-княжною.

*) Пацюк — миш, щур.

Бідний князь! До шлюбу стане
З кралею. Мурчить суворо,
Укусила, потім ззіла;
Миш сконала, гра пропала.

Цілий день слив'є пробув я
З дітьми, з ними розмовляв я
Дуже щиро. Знать хотіли
Діти, хто я й чим займаюсь?

„Друзі, — мовив я, — німецька
Та земля, де я вродив ся;
Там багато є ведмедів,
Отже я собі мисливець.

„Облупив я не одного
З тих ведмедів, так за тее-ж
Шарпали таки не мало
І мене ведмежі кіхті.

„Ті невилізани дурні,
Що я з ними битись мусів
В себе в милім ріднім краю,
Хутко вже мені обридли.

„І скуди помандрував я
Звіра кращого шукати;
Хочу спробувати сили
На великім Атта Троллі.

„Отакій сперечник славний
Варт мене. Ох, в ріднім краю
Часом я з такими бив ся,
Що й за перемогу сором!..“

Як прощавсь я, танцювали
Всі малі навколо мене
І співали в тому крузі:
„Girofflino, girofflette!“

І хизуючись до мене
Уклонила наймолодша
Двічі, тричі, штири рази
І тоненько заспівала:

„Короля коли зустріну,
Я йому вклоню ся двічі,
Як зустріну королеву,
То вклоню ся їй аж тричі.

„Як же шлях мені заступить
Чорт з рогами, то вклоню ся
Двічі, тричі, штири рази...
Girofflino, girofflette!“

„Girofflino, girofflette!“
Залунав гурток, химерно
Вирував навколо мене
Іх танок, брєніли співи.

Як зійшов я у долину,
Здалека лунало мило,
Мов пташине щебетання:
„Girofflino, girofflette!“

XV.

Величезні кручі, скелі,
Скрізь потріскані, побиті,
Дивлять ся, немов потвори
З давніх давен скамянілі.

Дивно! сиві хмари вють ся
Понад ними, наче тіні,
Мов бліді наслідування
Тих фігур камінних диких.

Здалека потік лютує,
Вітер виє між горами!
Гучний гомін, невмолимий
І фатальний, наче роспач.

Скрізь непевна самотина!
Чорна галич посідала
На кривих старих ялипах,
Важко бє слабкими крильми.

Поруч мене йде Ляско.ро.
Мовчазний, блідий; тай сам я
Був неначе божевілья
Рядом з смертею лихою.

Бридка, дика то містина,
Певне проклята! Здасть ся,
Кров я бачу на корінні
Там під деревом струхлілим.

У тії стоїть хатина,
Врósла в землю, соромлива,
Наче з боязким благанням
Дивить ся убога стріха.

Люде, що у тій хатині,
То Каготи, то зостанки
Племени, що у темноті
Доживає вік злиденно.

В серці Басків ще і досі
Не зникає обридливість
До Каготів. Темний спадок
Давніх темних часів віри.

У Банерському соборі
Є маленька фіртка в ґратах;
Паламар казав, — ті двері
Зроблені задля Каготів.

Бо вони колись не сьміли
Входить в иньші двері в церкву,
А скрадались потихеньку
В божий дім на бічні двері.

Там на низькому ослоні
Одсторонь Кагот молив ся,
Мов заражений, окроме,
Одрізнившись від громади.

Та сьвічки церковні ясно
Й весело тоді горіли,
Сьвітло тє розганяло
Марища віків середніх.

На дворі зоставсь Ляско.ро,
Я-ж зайшов у низьку хату
До Кагота. І подав я
Руку братови, як друг.

Я поцілував дитину,
Що до грудий його жінки
Причепившись, жадно ссала,
Павуком слабим здавалась.

XVI.

Глянути на те верхівля
Здалека, — воно сияє
Наче в злоті, в кармазині,
Гордо в соняшнім промінні.

Але зблизька геть зникає
Та краса, — так і при иньших
Всіх земних дивах буває —
Дурять нас ефекти сьвітла.

Зблизька злото й кармазини —
Ах! то тільки марний сніг!
Марний сніг, — журливо, тихо
Нудить ся він в самотині.

Ставши там в горі, почув я,
Як рипів той сніг нещасний
І байдужим, зимним вітрам
Скаржив ся на білі злидні.

Він зітхав: „Ох, як тут довго
Лізе час у сій пустині!
Сї години безконечні!
Кожна з них замерзла вічність.

„Ох, я бідний сніг! Як би-ж то
Міг я геть з сього верхівля
На долину тую впасти,
На долину вкриту квітом!

Я-б розлив ся там потоком,
Дівчина з села найкраща
З усміхом собі вмивала-б
Личко хвилюю моєю.

„Так! і може-б я поплинув
Аж у море, там я став би
Перлою, тоді я міг би
Буть оздобою в короні!“

Я почув ту річ і мовив:
„Любий снігу, я не знаю,
Чи тебе спітка в долині
Отака величчя доля.“

„Заспокій ся! Мало хто в нас
Перлою стає, — скоріше
Міг би ти в калюжу впасти
Тай зробити ся болотом“.

Поки я такі речі
Промовляв до того снігу,
Стрілив хтось, і з високости
Впав до долу темний шуляк.

То був жарт мого Ляско,ро,
Жарт мисливський. Вид в Ляско,ро
Був поважний, нерухолий.
Тільки йшов димок з рушницї.

Мовчки вирвав він перо
Птахови в хвоста, й за шапку
Гостроверху застромивши,
Далі він собі подав ся.

Дуже прикрий був то вигляд,
Коли тїнь з пером на шапці
По снігу нагірнім білім
Довга й чорна посувалася.

XVII.

Є долина, мов приулок,
Звуть її „дорога духів“;
Стрімкі бескиди зняли ся
В гору по обидва боки.

Там на кручі найстрашнійшій
Високо стоїть на чатах
Хатка, де живе Урака;
Я пішов туди з Ляско,ром.

З матірю держав він раду
Таємничую, на миґах,
Як би того Атта Тролля
Приманити і забити.

Слід його ми добре знали.
Не втече від нас тепера.
Вже тобі тепер не жити
На сїм сьвіті, Атта Троллю!

Чи стара ота Урака
Справді відьма знаменита,
Як то люде піренейські
Поговорюють про неї,

Не берусь я того зважить.
Знаю тільки, що подоба
То непевна. І непевний
Погляд тих очей червоних.

Злий, проникливий той погляд.
Кажуть люде, що як гляне
На корову, — в ту ж хвилину
Молоко в корови згине.

Запевняють, що їй треба
Лиш погладити рукою,
Щоб свиня пропала сита,
Або навіть від здоровий.

За такі її злочинства
Люде часто позивали
До судді, але суддя той
Був новітний вольтерянець.

Сьвітським був він чоловіком,
Легкий мислями, без віри,
Одвертав скептично скарги,
Навіть часом насміхав ся.

Працю теж Урака має
Чесную, про людське око:
Продає гірськеє зілля,
Та набитих клоччям птахів.

Тож була тих натуралій
Повна хата. Страх як пахло
Блекотою, бузиною,
Різним зіллям та корінням.

Шуляків там збір великий
Вистановлено чудово,
Все з розпущеними крильми.
З величезними дзьобами.

Чи то пахощі від зілля
В голову мені вступили?
Тільки моторошно стало,
Як побачив я тих птахів.

Може то закляті люде,
Може їх лихі чари
Обернули в сих набитих
Нещасливих мертвих птахів.

Дивлять ся так нерухомо
Жалібно та ветерпляче,
І, здасть ся, часом скося
Погляд кидають на відьму.

Та вона, ота Урака,
Біля комника присіла
В купі з сином, і з Ляскарором,
Топлять оливо, ллють кулі.

Ллють вони згубливі кулі,
Щоб забити Атта Тролля.
Як же прикро племінь блиска
На відьомському обличчі!

Шепче тонкими губами
Раз-у-раз, але без гуку, —
Певне то вона чарує,
Щоб вдали ся добрі кулі.

Усміхаєть ся й киває
Часом синові. Ляскарор
Діло робить, все поважний
І мовчазний наче смерть.

І мені враз млосно й жаско
Стало в хаті, осьвіжитись
До вікна пішов я й глянув
На широку долину.

Що я там в той час побачив —
А було то в час північний —
Роскажу про те по правді
І гарненько в дальших главах.

XVIII.

Місяць був як раз у повні
В ту непевну ніч на Йвана.
Як мисливська дика зграя
По дорозі духів гналась.

Стоячи в гнізді відьомським,
Я з вікна міг дуже добре
Бачить поїзд тих привидів,
Як летів він по долині.

Вибрав я хороше місце,
До-схочу міг надивитись
На непевную забаву
Виходців із того світа.

Ляск нагайок, свист, гукання!
Кінське ржання, брех собачий!
Сьміх і гук мисливських сурем!
Як то весело лунало!

Мов передне військо бігла
Дичина чудна юрбою,
Дикі вепрі та олені, —
Мчала в слід собача метка.

Там мисливі з різних сторін,
Тай зовсім із різних часів. —
При Німроді Асирійським
Був, наприклад, Карл Десятий.

Мчали всі на білих конях
Наче буря. Поспішали
Піші ловчії з хортами,
Тут же з посьвітами джури.

Пізнавав я не одного
В навісній тій зграї: лицар,
Що в злотистій зброї саяв,
Не король же то був Артус?

Чиж не з Данії Ожйє
Там у панцирі зеленім
Зеленів так, що здавав ся
Наче жаба весняна?

Там були й герої думки,
Їх пізнав я там багато.
Взнав я нашого Вольфганга
По блискучих ясних очах.

Бо, проклятий Генгстенбергом,
Він не може спати в гробі,
А з поганьською ордою
Мов живий полює буйно.

Там по усьміху лагіднім
Я пізнав теж і Віляма;
І його теж пуритани
Прокляли; тепер сей грішник

Мусить в дикій юрбі їздить
На коневі вороному.
Біля нього близько їхав
На ослі хтось — Боже правий!

По набожній, вялій міні,
По нічній шапчині білій,
По трівозі духа взнав я
Свого друга Франца Горна.

Ба, на славного Шекспіра
Коментарії писав він, —
Мусить їздить з ним по смерті
В заметні у дикій зграї!

Мусить їздить Франц мій тихий!
Він, що ледве сьмів ходити,
Він, що тільки й оживляв ся
У балацці та в молитві!

Що почнуть панни старії, —
Він од них не мав спокою, —
Скамяніють, як почують,
Що вже Франц — мисливець дикий!

Коні в чвал пішли — і глянув
З посьміхом Вілям величній,
Як нещасний коментатор
На ослі за ним трусив ся

Збитий, втомлений, чіплявсь він
До сідла свого ослятка,
Тай по смерті, як в житті,
Вірно автора держав ся.

Вглядів я і дам чимало
В навіснім гурті привидів,
Більше все хороші Німфи,
Молоді, стрункі та гарні.

Всі вони сиділи верхи,
Всі мітольоґічно голі,
Лиш волося кучеряве
Золотим плащем їх крило.

Всі уквітчані вінками,
Всі одкинулись зухвало,
В гордовитих сьмілих позах,
А в руках держали тірси.

Біля них я вглядів скільки
Дам, убраних призвоїто,
Ті були у дамських сідлах,
Соколів в руках тримали.

Мов пародия, за ними
На худих, мізерних шкапах
Їхав гурт комедиянтський
Сьмішно вбраного жіноцтва.

Чарівні були обличчя,
Тільки трошки безсоромні.
Розмальовані безстыдно,
Всі кричали мов скажені.

Як то весело лунало!
Сьміх і гук мисливських сурем!
Кіньське ржання, брех собачий!
Ляск пагайок, свист, гукання!

XIX.

Мов прекраснеє трійзілля
Поміж поїздом ясніли
Три вродливиці — ніколи
Не забуду я їх любих!

Я пізнав одну з них легко:
Молодик над чолом мала,
Горда, мов камінна постать,
Та величняя богиня.

Підперезана високо,
Груди й бедра ледво вкриті,
Сьвітло місяця й походнів
Миготить на білім тілі.

Їй лице як мармор біле,
І холодне теж як мармор.
Страх бліді та нерухомі
Ті суворі праві риси.

Тільки там у чорних очах
Блискотів огонь пекельний,
І страшний і дивне любий,
Осліпляючий, жеручий.

Як змінила ся Дияна!
За її цноту і гордість
Актеон зробивсь оленем,
Здавсь собакам на поталу!

Тож покутувати мусить
У галантиім товаристві:
Наче прокляте привиддя,
У ночі літа в повітрі.

Пізно вже, та тим міцнійше
В ній жага заговорила,
І горить вона їй в очах
Наче той вогонь пекельний.

Жаль їй втраченого часу,
Як були коханці кращі, —
А тепер надолужати
Треба вартість хоть числом.

*) Greuze.

Поруч їхала вродлива,
Що не мала вже тих правих
Грецьких рисів, та була в ній
Кельтська жвависть і моторність.

То була Абунда Фея,
Я пізнав її од разу
По солодкій тій усьмішці,
По дурнім та щирім сьміху!

Личко повне і румяне,
Мов малюнок майстра Греза *),
Ротик сьрдечком, одкритий,
І чудові білі зуби.

Вдягнена в блакїтну сукню,
Що по вітру хвилювала; —
Навіть у найкращих мріях
Я плечей таких не бачив.

Мало я з вікна не плигнув,
Щоб її поцілувати!
І було-б то дуже кепсько,
Бо скрутив би певно вязи.

Ох! вона-б лиш засьміялась,
Коли-б я в провалля кинувсь
І в крові упав до ніг їй...
Ох! я знаю сьміх той добре!...

Хто-ж та третя гарна жінка,
Що мені вразила серце?
Чи й вона була чортиця,
Як ті постаті обидві?

Чи то диявол, чи то янгол,
Я не знаю. Бо з жінками
Не вгадаєш, де в них янгол
Одрізняєть ся від чорта.

Вид палкий і помариїлий,
А в очах південні чари,
Шати пишні та коштовні
Мов в казках Шегеразиди.

Устонька немов ґранати,
Вигнутий лілейний носик,
А гнучка, струнка постать
Наче пальма та південна.

В неї кінь високий, білий,
Золоту його вузлечку
Скороходи Маври держать,
Що біжать біля княгині.

Справді то була княгиня,
Юдейська париця,
Ірода прекрасна жінка,
Що Хрестителя згубила.

То-ж вона за гріх кровавий
Проклята; нічним привиддям
До страшного суду мусить
Іздити у зграї дикій.

На руках вона тримає
В мисі голову Івана,
Раз-у-раз її цілує,
Так, цілує у нестямі.

Бо вона любила Йвана, —
Сього в біблії не має,
Та народній є переказ
Про кохання те криваве.

Зрозуміть інакше трудно
Дивну примху тої дами: —
Жінка зроду не скарає
Нелюба такою смертю.

Може гнівала ся трошки
На коханця, то й скарала;
Як побачила-ж потоми
Любу голову на мисі,

Сонце сходить, киди стріли
Золоті в тумани білі,
Що мов ранені, червоні,
У блискучім сьйві гинуть.

Заридала і умерла
Від кохання й божевілья —
(Плеоназм! адже кохання
Все одно, що божевілья!)

І тепер у зграї дикій
Завжди возить за собою
Тую голову криваву, —
Та з жіночим пустуванням

Підкида її у гору
І сьмієть ся мов дитина,
Кине, потім знов уловить
Дуже зручно, наче пилку.

Як повз мене проїздила,
Глянула вона й кивнула
Так зальотно і жадобно,
Що мені завяло серце.

І хвилюючи в повітрі
Зграя тричі пролетіла,
Кожний раз мене витало
Те привиддя чарівне

І коли вже зграя зникла,
І замовк остатній гомін,
Все мені палило мозок
Тес любес вітання.

Цілу ніч я потім кидавсь
Змучений, зовсім знебулий,
На соломі — бо перини
Не було в Ураки в хаті.

Все гадав я: що то значить
Те кивання таємниче?
На що глянула на мене
Любо так Іродіяда?

XX.

От настала перемога, —
День, неначе триумфатор,
Проснявши в повний славі,
Став на голову узгіря.

Голосна сім'я пташина
Заспівала в скритих гвіздах,
І здійняв ся дух від вілля,
Наче в пахоців концерт.

Вкупі з ранньою зорею
Ми з'явилися на долині,
І поки слідів ведмежих
Там розшукував Ляско,ро.

Я старав ся час зайняти
Думками, але в тих думок
Утомив ся щось я хутко,
Навіть трошки зажурих ся.

І з журби та втоми хутко
Я на мох м'який схилив ся
Там під ясенем високим,
Де текло мале джерело.

Дивним плескотом джерело
Дивно так зачарувало
Розум мій, що з нього зникли
Всі гадки та думки разом.

В дикій тузі я запрагнув
Смерти, сну, чи божевiля,
Чи тих постатей коханих,
Що я в зграї духів бачив.

Ох, ви любії привиддя!
Вас зоря прогнала рання.
Ви скажіть, куди ви скрились?
Де ви днюєте, скажіте!

Між руїнами старими
Там де небудь у Романі,
(Певне там) Діана скрилась
Від Христа денної влади.

Тільки в темряві півночі
Важить ся вона гуляти
І втішатись полюванням
В нехрещенім товаристві.

Тай Абунда красна фея,
Теж боїть ся назаареїв,
Цілий день вона проводить
У затишнім Авалуні.

Острів той лежить далеко
В романтичній тихій морі,
До його дістатись можна
На коні хіба крилатім.

Там нема причалу злидням,
Там не ходять пароходи
З тим навислим філітерством,
Що табаку вічно смолить.

І туди не долітає
Дзвін глухий, нудний, безсилий,
Тее божкання сумнее,
Що таке противне феям.

Там у радощах безжурних,
В цвітї вічних молодощів
Прожива весела пані,
Яснокудрая Абунда.

З соняшників сад у неї,
Сьміючись вона там ходить,
А за нею в слід — веселий
Гурт заклятих палядинів.

Але-ж ти, Іродіядо,
Де ти? Ох, я знаю тее!
Мертва ти й лежиш в могилі
В місті Єрушалаїмі.

Цілий день сном мертвим, міцним
Спиш ти в гробі мармуровім!
І тебе в-опівніч будять
Ляск нагаїв, свист, гукання.

І летиш ти в дикій зграї
Край Абунди та Діани,
У веселім товаристві,
Що хреста і мук не любить.

От чудове товариство!
Як би хтів я з ним по ночах
Полювати! поруч тебе
Все-б я був, Іродіядо!

Я тебе найбільш кохаю!
Більш над ту богиню грецьку,
Більш над ту північну фею
Я люблю тебе, жидівко!

Так, люблю тебе! те знати
По тремтінню мого серця.
Будь коханою моєю,
Ти, красо Іродіядо!

Будь коханою моєю!
Кинь ту голову дурную
Вкупі з мискою, та краще
Спробуй ліпшої потрави.

Лицар я як раз для тебе,
Мало то мене обходить,
Що ти мертва і проклята —
Я не вірю в забобони.

Як там ще з моїм спасенням
Діло буде, та чи й сам я
До живих людей належу,
Я в тому зовсім непевний!

Лицарем твоїм я стану,
Cavalier-servente вірним,
Плащ носити-му і буду
Норови твої терпіти.

Буду їздити що ночі
Поруч тебе в дикій зграї,
Вкупі будем ми сьміятись
З божевільних слів моїх.

Бавити тебе я буду
У ночі. — А в день од разу
Зникне радість, я в сльозах
На твоїй могилі сяду.

Так, у день я буду плакати
На руїнах склепів царських,
Де коханої могила,
В місті Грушоліаїмі.

Там старі Жиди запевне
Будуть думати, що я плачу
Над руїнами сьвятині
Міста Грушоліаїма.

XXI.

Арґонавти без човна,
Що по горах пішки лавять,
І не руна золотого,
А з ведмедя шкури хочуть —

Ох! ми бідні сіромахи,
Ватажки новітніх часів,
Ні один поет класичний
Співом славить нас не буде!

А про те і ми приймали
Тяжке лихо! що за дощ
Нас напав на тім верхівлі,
Де ні древа, ні фіякра!

Мов би небо розірвалось,
Мов із цебра дощ полив ся!
Певне той Язон в Кольхиді
Так не промокав ні разу.

„Парасоля! я дарую
Королів аж тридцять шість
За одного парасоля!“
Я кричав, а дощ нас тюжив.

Змучені на смерть, лихії,
Мокрі наче ті собаки,
Пізно ми в ночі вернулись
У високу хату вільми.

При яснім огні Урака
Там сиділа і чесала
Мопса грубого, гладкого.
Та вона його лишила

І дала обом нам раду.
Для мене послала ліжку,
Розв'язала еспарділли,
Те узуття невивідне,

Помогла мені стягнути
Ще й одержу, що пристала
Вірно так до ніг і щільно,
Наче щира приязнь дурня.

„Шляфрок! тридцять шість царів
За сухий і теплий шляфрок!“
Я гукнув, — сорочка мокра
На мені аж парувала.

Я тремтів, зубами цокав,
Стоячи перед багаттям.
Заморочений огнем
Хутко впав я на соломі.

Спати не міг. Очіма блимав,
І дививсь на тую відьму,
Що сиділа при коминку
І роздягненого сина

До грудей тулила. Тут же
Товстий морс на задніх лапах
Стоячи, тримав зручненько
У передніх лапах горщик.

Брала з горщика Урака
Жир червоний і мастила
Своєму сину груди й ребра,
Терла шпарко, аж тремтіла.

Терла, мастячи, й співала
Стиха пісню колискову,
Тонко так; при тому дивно
У печі тріщав огонь.

Наче труп, сухий та жовтий,
Син лежав на лоні в неї;
Мертві, широко розкриті,
Тьмяні, смутні в нього очі.

Чи то справді він умерлий,
Тільки матері кохання
Та відьомські міцні чари
При житті його тримають?...

Дивний сон, мов у горячці!
Я безсилий, обважнілий,
Почуття-ж при тім дражненні
І не сплять і мучать жахом.

Як душив мене в тій хаті
Дух від зілля! Я все думав,
Голову сушив, де чув я
Пах такий? Даремне думав.

Як той вітру плач в каміні
Поривав мене! мов стогін
Грішних душ без покаєння —
По знаку мені той стогін.

Та найгірш мене дражили
Ті набиті клоччям птахи,
Що над ліжком на полиці
В головах в мене стояли.

Тихо, страшно ворушили
Крилами і нахилились
І дзьобами все кивали
Наче довгими носами.

Ах! де я носи такі
Бачив? В Гамбурзі, здається,
Чи на вулицях франкфуртських?
Спогад прикро-невиразний!

Врешті я зовсім знемігся
І тоді замість безсонних
Мрій непевних обгорнув
Сон мене міцний, здоровий.

І мені приснилось, наче
З хати раптом стала заля,
В ній високі колонни
Та блискучі жірандолі.

Невидимі музики
Грали там з „Robert le Diable“.
Соромні танки черничі,
Сам один я похажав там.

Аж зненацька розчинились
Двері широко, й вступили
Урочистою ходою
Надзвичайно дивні гості.

Все ведмеді та привиддя!
Всяк ведмідь, на задніх лапах
Виступаючи, провадив
Марище в смертельній шаті.

Отакі цікаві пари
Стали вальця витинати
Скрізь по залі. Вид цікавий!
Страх і сьміх було дивитись!

Бо ведмеді нерухмані
Аж потіли, щоб поспіти
Так, як ті привидля білі,
Що кружляли прудко й легко.

Без спочивку метушились
Тії звіврі бідолашні,
А сопли, аж заглушали
Баса грубого в оркестрі.

Часом штовхали ся пари,
І тоді ведмідь привидлю
Неуважному давав
Копняка ногою в спину.

В заметні бувало часом,
Що ведмідь зривав намітку
З голови своєї пари;
Раптом череп одкривав ся.

Коли се втяли дрібнійше
Гучні сурми та цимбали,
Загриміли бубни дужче,
Почала ся гальонада.

Та мені се не доснилось, —
Бо якийсь ведмідь незграба
Наступив мені на ногу,
Тут я скрикнув і прокинувся.

XXII.

Феб у сонцевім візочку,
Поганяв огнистих коней,
І як раз до половини
Свій небесний шлях проїхав, —

Я-ж лежав у сні і мріяв
Про ведмедів та привидля,
Що сплітали ся химерно
В неподобні арабески.

У полудні я прокинувся
І побачив, що я сам.
Господиня і Ляско
Рано вибрались на влови.

У хатині заставав ся
Тільки мопс. Перед багаттям
Він стояв над казаном
І тримав у лапах ложку.

Знати, вивчений був добре
Не давать збігати юшці,
А мішать її хутенько
І чистенько шумувати.

Чи й мене зачарували?
Чи мені горячка й досі
Палить мозок? Власним вухам
Я не вірю, — мопс говорить.

Так, говорить, ще так мило
Закида по швабськи; стиха,
Мов затоплений у думках
Та у мріях, промовля він:

„Ох, поет я бідний швабський!
На чужині мушу з туги
Пропадать заклятим мопсом,
Над відьомським казаном.

„Ох, яке гидке злочинство
Тії чари! як трагічно
Доля склалась: людське серце
Я ношу в собачій шкурі!

„Ох, коли-б же був я дома,
Там Карл Майер, там і любі,
Рідні, жовті пташенята,
Там же й добра юшка з м'ясом!

„А тепер я гину з жалю...
Та коли-б хоч дим побачить,
Що встає понад Штуккертом
В час, як локшину там варять!“

Вчув я те — і жаль глибокий
Обгорнув мене; я хутко
Скочив з ліжка, при комині
Сїв і мовив чуле слово:

„О, співець, як ти понав ся
У відьомську хатину?
За що так немилосерно
Ти обернутий в собаку?“

Тут він радісно покликнув:
„Отже, значить, не Француз ви?
Німець ви і зрозуміли
Мій самотній монолог?“

„Ох, земляче, от в чім лихо:
Келле, радця при посольстві,
Як в шинку при люльці й пиві
Мав дискусію зо мною,

„Кожний раз звертав на тему,
Що культура дістаєть ся
Лиш в мандрівках, що і сам він
В чужині її набрав ся!“

„Я тоді й собі наважив
Трохи ноги розімняти,
І, як Келле, що найвищих
Сьвітських звичаїв набратись.

„Попрощав ся з рідним краєм,
І культури здобувати
Я подав ся в Піренеї,
До Ураки в сюю хату.

„Дав мені листа до неї
Юстін Кернер; я-ж не думав,
Що мій друг до сеї відьми
Мав відносини інтимні.

„Прийняла мене Урака
Приязно, та хутко з жахом
Я побачив, як та приязнь
На палку жагу змінилась.

„Так, стидка, бридка загара
Спалахнула в грудях вялих
У розпустної нікчеми,
Спокусить мене хотіла.

„Я-ж благав її: мадам,
Ох, пустіть, я не фрівольний
Гетеанець, я належу
До моїх поетів швабських.

„Наша Муза єсть моральність,
Має товсті, шкуратяні
Ногавиці. Пошануйте
Ви мою невинність чисту!“

„Хто з поетів має розум,
Хто фантазію, хто тільки
Стиль палкий, але моральність
Маєм ми, поети швабські.

„Се-ж бо наш єдиний скарб!
Не беріть його, — моральний,
Релігійний плащ убогий
Наготу мою вкриває!“

„Так я мовив; іронічно
Усміхнулась жінка, потім
З омели взяла гіллячку
І мене торкнула нею.

„Зараз я почув холодне
Прикре почуття, неначе
Шкуру гусячу на тілі.
Та не гусячая шкура

„То була, а шерсть собача.
В ту нещасну годину
Я зовсім перемінив ся
І, як бачите, я мопс!“

Неборак! Він в голос хлипнув
І не зміг провадити далі,
Він ридав так тяжко, гірко,
Мало слізьми не розлив ся.

„Слухайте, сказав я з жалем,
Чи-б не міг я з вас собачу
Шкуру скинути й вернути
Вас поезії і людям?“

Тут здійняв він безнадійно,
Розпачливо в гору лапи
І з вітханням та стогнанням
Так промовив він нарешті:

„До страшного суду мушу
В шкурі мопсячій силіти,
Як що дівчина величя
Не розібе лютих чарів.

„Так, лиш дівчина невинна,
Що не мала чоловіка,
Визволить мене, як тільки
Вірно сповнить сю умову:

„Чиста дівчина та мусить
В ніч Сильвестрову читати
Вірші Пфіцера Густава,
Дочитати — не заснувши!

„Як що зможе при читанні
Не стулить очей невинних —
Зникнуть чари і вітхну я
Як людина, не як мопс!“

„Ох!“ — я мовив, — „коли так
Я не можу взяти на себе
Визволення; перш усього
Я не дівчина невинна,

„А у-друге — ще тим більше —
Я не в стані прочитати
Вірші Пфіцера Густава
І при тому не заснути!“

(В первістному списку тут стоїть така глава):

Сам, задуманий сидів я
При огні в відьомській хаті,
Біля мене мопс моральний
Все мішав у казані.

Чи то голод, чи цікавість?
Тільки взяв я врешті ложку
В нього з лап і в казані
Вилловив шматочок м'яса.

То було велике серце,
Смачне, зварене чудово;
Та не встиг його я з'їсти,
Як почув десь близько голос:

„Ой німецькая прожеро!
Серце злодія жереш ти,
Що повішений в Толозі!
Можна-ж бути таким пажерним!“

Сєє слово крикнув шуляк,
Зпоміж птиць набитих клоччям,
І за ним всі заячали
Хором: „Прóжир ти німецький!“

Той, хто зв'їсть злодійське серце,
Розуміє все пташине
Щебетання й свист; я власне
Тут дізнав, що то́му правда.

Бо від того часу став я
Всі пташині мови знати,
Розумію навіть мертві
Всі набиті диялекти.

Щось в вікно застукотіло,
Я побіг, щоб відчинити.
Семеро великих круків
Крізь вікно влетіли в хату.

Стали зараз при багатті
Гріти кіхті, у нестямі
Крилами заворушили,
Крячучи проклони різні.

Надто тяжко виклинали
Все Мендізабеля Жида,
Що монастирі заклав,
Іх кохані давні гнізда.

Поспитали в мене шляху
До Monacho Monachorum.
„В лїво, в лїво, в бік,— сказав я,—
Мій поклін отцю Йозефу!“

Але чорні емігранти
Не барились при багатті,
Хутко вилетіли знову
Крізь одчинене вікно.

Тут крилаті ріжних сортів
Почали перелїтати.
Хата стала мов вітальня
Задля птахів подорожніх.

Скільки лебедів та буслів,
Розмаїті сови, — сїї
Нарікали на негоду,
Атеїзм та сьвітло сонця.

В товаристві двох гусей,
Що були мов компаньонки
І в літанні помагали,
Пелікан слабкий прилинув.

Груди ранені погрів він,
Глянув з мўкою й призирством
На совиную породу,
У вікно знов геть полинув.

Скільки голубів примчали
До огню, побуркотали,
Посьміялись, відпочили,
І в дорогу подали ся.

Врешті удуд прилетїв,
Шкутильгає, підлітає,
Засьміяв ся та до мене:
„Чи пізнав Гут-Гута друга?“

Сам тоді я засьміяв ся,
Справді був то друг мій Гут-Гут,
Півтретя вже тисяч років
Кабінеткурєром був він,

І премудрий Соломон
Посилав із ним депеші
До своєї Балькаїзи,
Тої Савської цариці.

Палко він кохав вродливу,
Чув, що гарна надзвичайно;
В неї в мислях був Премудрий,
Що по всіх сьвітах був славний.

Щоб дотепність показати,
Загадки вони писали.
І з депешами такими
Гут-Гут біг через пустиню.

Врешті втомлена цариця
Прибула в Єрушолїм,
Зашарїлась і в обїйми
Кинулась до Соломона.

Він притис її до серця
Й мовив: „Загадка найбільша,
Любка мила, то — кохання...
Не розгадуймо-ж її!“

Так то Гут-Гут, давня птиця,
Прїязно признавсь до мене
В зачарованій вітальні,
В хатці, де жила Урака.

Птах старий! і не змінив ся
Він зовсім. І так поважно,
Мов toupet, на голові
Все стремїв гребінчик з піря.

Закладав на ногу ногу
Як і перш, і балакучий
Був як перш; мене він бавив
Розповідками двірськими.

Розповів менї на ново
Те, що вже поет арабський
Нам казав, — як Соломон
Смерти янгола подужав

І живим zostавсь — немертний
Він живе у Джинністанї
І над духами панує
Повновладним королем.

„І цариця Балькаїза“ —
Мовив Гут-Гут — „теж живая:
Талїсман життя є в неї,
Що колись їй дав коханець.

„В Горах Місячних, далеко,
В Етіопії цариця,
Та відноси не порвала
Із премудрим Соломоном.

„Хоч пристарілись обов,
Прохололи, всеж провадять
Листування і як перше
Загадки пересиляють.

„І радіє Балькаіза
Мов дитя, як що володарь
Загадки не відгадає,
Попомучившись даремне;

„З милим посміхом цариця
Запевняє, що з літами
Царь на голову став слабший,
Зве його „лїнюх“ та „Шеллінг“.

„Отже й царь послав недавно
Розкусить горішок твердий
Любій подрузі, послав їй
Через мене се питання:

„Хто найбільшая падлюка
Межи всіх падлюк німецьких,
Що живуть по всіх німецьких
Тридцяти шести країнах?“

„Сто іменнів подавала
У листах йому цариця;
Царь одписує щораз їй:
„Любко, то ще не найбільша!“

„Дуже прикро то цариці!
Хоч уже її посланці
Всю Німеччину сходили,
Та відповідь все за нею.

„Тільки що яку падлюку
Проклямує за найбільшу,
Соломон одпише зараз:
„Любко, я ще більшу знаю!“

Як почув я те, сказав я:
„Любий друже, Балькаіза
Довго буде ще шукати,
Хто падлючих лаврів гідний.

(Там у любім ріднім краю
Стан падлючий поступає,
Конкурс надто вже великий
На брудний вінець лавровий.

Вчора думав я, що ****
Вже найбільшая падлюка,
А сьогодні він здається
Лиш падлючкою при ****.

Може хутко де в газеті
Ще нова архипадлюка
Нам об'явить ся, що навіть
І **** перепоплить).

XXIII.

От з відьомської оселі
Знов ми сходимо в долину:
Ми ступаємо ногами
Знов на позитивний ґрунт.

Гетьте, марища! привиддя!
Хворі сні! нічнії мрії!
Мусим ми тепер розумно
Атта Тролем знов зайнятись.

У печері, в купі з дітьми
Ліг старий, він спить глибоко
І мов праведник хроне.
Ось прокинувся, повіхає.

Одноух сидить край нього
І потилицю скребе,
Мов поет, що рифми ловить;
Ще й на лапах він скандує.

Ще лежать там близько батька
Маячливі та невинні
Лілії четвероногі,
Любі дочки Атта Троля.

Щож за думоньки кохані
Процвітають в чистих душах
Тих біленьких ведмедівен?
Очі в них од слів вохкі.

А найбільше наймолодша
Неспокійна. В неї серце
Мов свербить від щастя, знати
Чує владу Купідона.

Так, стріла божка малого
Через шкуру їй проникла,
Як „його“ вона узріла;
Боже! милий той — людина!

І зовуть його Шнапганський.
У великім одступленні
Він пробіг повз неї равком,
Утікаючи у гори.

Жінці жаль героя в смутку!
Наш герой мав на обличчі
Жаль фінансовий, як завжди,
Блідий смуток, темний клопіт.

Вся його військова каса, —
Двадцять два тих зільберґрошів,
Що в Іспанію приніс він, —
Вся зосталась в Еспартеро.

І дзигар пропав на віки!
Він лишив ся в Пампелюні
У заставі. Був то спадок,
Срібла щирого самого.

Він тікав зо всієї сили,
Та втікавши, несьвідомо,
Виграв він ще кращу справу,
Бо завоював він — серце!

Ворога вона кохає!
О, нещасна ведмедівна!
Як би взяв про теє батько,
Тяжко, люто заревів би.

Мов старий той Одоардо,
Що Емілію Гальоті
Заколов у гніві гордім,
Тож так само й Атта Троль

Краще смерть дочці завдав би,
Задушив би в лапах власних,
А ніж мав би сам позволить
Її в обійми принця власти!

Але він в сю мить лагідний,
І не має він бажання
Поломати гарну рожу,
Поки буря не зломил.

Атта Троль лежить лагідний
У печері між своїми.
Вже він чує смертний подих,
Думка лине в иньший сьвіт.

„Діти!“ він зітха, а сльози
Капають з очей великих —
„Діти! вже мій шлях наземний
Скінчений, я вас покину.

„Я сьогодні у полудні
Бачив сон значіння повний.
Духом я пізнав солодке
Причуття близької смерти.

„Я не вірю в забобони
І в дурниці — та є речі
Межи небом і землею,
Що й змисленник не збагне.

„Думав я про сьвіт, про долю,
Позіхав, а там заснув.
І приснилось, мов лежу я
Понід деревом високим.

„З віття дерева рясного
Капав білий мед і падав
У мою розкрити пашу,
Я вживав солодку втіху.

„Мій щасливий погляд бачив
У горі на верховітті
Сім маленьких ведмежаток,
Що стрибали по гіллячках.

„Ніжні, зграбні створіння,
Шкурка наче квіт рожевий
Червоніла, щось на плечах
Мріло мов шовкові крильця.

„Так, шовкові крильця мали
Ті ведмедики червоні,
Голос був у них налзємний
І виводив, наче флейта!

„Заспівали, й похолола
В мене шкура, та із шкури
Вирвалась душа мов племін
І знялась просвітла в небо.“

Атта Троль казав тремтячим
Мняхким, хрюкаючим тоном.
І замовк на мить у тузі...
Але раптом в нього вуха

Насторожили ся якомсь.
З ложа шпарко він схопив ся,
Затремтів, ревнув утішно:
„Діти! чуєте сі гуки?

„Чи-ж не матірний то голос,
Любий голос? О, я добре
Знаю рев моєї Мумми!
Мумма, Мумма! чорна Мумма!“

І з тим словом Атта Троль
Кинувсь мов несамовитий
З логова на згубу наглу!
Ох, він кинув ся на смерть!

XXIV.

На долині Ронсевальській,
Там в тім самім згубнім місці,
Де небіж Caroli Magni
Душу Богові оддав,

Там поліг і Атта Троль
Від засідок, мов той лицарь,
Що його лицарський Юда,
Ганельон із Майнця, зрадив.

Ох! найкраще велмеже
Почуття, любов подружню,
Ужила Урака злая
Для згубливої омани:

Мумми чорної ревіння
Удала так натурально,
Що привабила із ями
Затишної Атта Троля.

Він летів немов на крилах
По долині, часом ніжно
Він обнюхував каміння,
Думав, — там сховалась Мумма.

Ох! сховав ся там Ляско-
ро Із рушницею; він стрілив
Просто в серце повне втіхи —
Кров струмочком полила ся.

Троль кивнув ще головою
Скільки раз, а потім кинувсь,
Застогнав, стинув ся страшно —
„Мумма!“ і вітхнув в останнє.

Так поліг герой величній,
Так умер він. Та немертним
По сконанні він повстане
В співі славному поета.

Він воскресне в тому співі,
Тая слава кольосальна
На четверостопнім вірші
Буде високо стояти.

У Валгаллі ****
Пам'ятник йому поставить
І на ньому у ****
Ляпідарнім стилі напис:

„Атта Троль, звів тенденційний; „Танцював він зле, та чулість
В вірі твердий, в шлюбі щирий; У кудлатих грудях мав;
Був під впливом духа часу, За життя смердів по-часті;
Щиро-дикий санкюлот. Недотепний, але щирий!“

XXV.

Тридцять три старії жінки,
Всі повбирані в червоні
Капюшони давніх Басків
Біля царини стояли.

І одна з них, мов Дебора,
Танцювала з тамбуріном,
І Ляскара вихваляла,
Що забив ведмедя злого.

Четверо людей здорових
Несли вбитого ведмедя
Тріумфально; він на кріслі
Був посажений, мов хворий.

А за ним, неначе родич
Мерлого, ішов Ляскаро,
А Урака всіх витала,
Хоть збентежена дуже.

Річ держав помічник мера,
Перед ратушею ставши,
Як проходив гурт повз нього,
Наказав він там чимало:

Так, наприклад, о розвитку
Мореходства, теж о пресі,
О питанні буряковім,
О партійній лютій гидрі.

Спогадавши всі заслуги
Короля Люї Філіппа,
Річ звернув він на ведмедя
Й на одважного Ляскаро.

„Ти, Ляскаро!“ крикнув речник
І при тому піт обтер він
Геть з чола трьохбарвним шарфом,
„Ти, Ляскаро! ти, Ляскаро!“

„Ти Французів і Гішпанців
Визволив від Атта Троля, —
Ти, обох країн герою,
Лафайетте піренейський!“

Як же вислухав Ляскаро
Ту хвалу офіціальну,
Злехка він всміхнувся радо
І від втіхи счервонів ся,

Річ уривчасту він зняв,
Заплітаючись у мові,
Склав він дяку невиразну
За велику честь, велику!

З дивом кожний тут поглянув
На нечуваний сей вчинок,
Таємничо і трівожно
Всі баби зашепотіли:

„Глянь, Ляскаро засьміявся!
Глянь, Ляскаро счервонів ся!
Глянь, Ляскаро обіззав ся!
Він, сей мертвий син відьомський!“

Того-ж дня таки обдерли
Атта Троля й продавали
З нього шкуру. За сто франків
Сторгував її кушнір,

Виробив її на прочуд,
Дав червону лямівку,
І продав її він знову
За подвійну ціну иньшим.

З третіх рук її Жюлетта
Здобула і положила
В себе в спальні у Парижі
Перед ліжком, наче килим.

О, як часто я босоніж
У ночі стояв на темнім
Покритті земнім героя,
Чорній шкірі з Атта Троля!

І тоді в глибокім смутку
Шіллера слова я думав:
„Хто по вік не вмере у пісні,
Той в житті загинуть мусить!“

XXVI.

Як же Мумма? Ох, і Мумма
Жінка теж! її імення —
Нетривалість! всі жінки
Не тривкіш від порцеляни.

Кремезний ведмідь пустині
Із Сибіру, свіжо-білий,
Надто любе залицяння
До ведмедиці провадив.

Як славетную дружину
В неї доля одібрала, —
З жалю Мумма не умерла
Не загинула від туги.

І ведмедиця та — Мумма!
Атта Тролева дружина!
Я пізнав її по ніжнім
І вохкому блиску в очах.

Навпаки, життям веселим
Утішалась, танцювала
Як і перше, при громадї,
Щоб здобути марну славу.

Так, вона! дочка полудня,
Чорна Мумма! тая Мумма
З Москалем живе в приязні,
З диким варваром північним!

І становище поважне,
Забезпечення про старість
Здобула собі нарешті
У Jardin des Plantes в Парижі.

Приступив до нас тут Неґр,
Зуби скалячи, промовив:
„Що є крашого на погляд
Нїж отся кохана пара?“

Того тижня у неділю
Я водив туди Жюлетту,
Показав їй там натуру,
Різні звіврі та рослини,

Я відмовив: „З ким се тут
Маю честь я говорити?“
Він здивований поглянув:
„Чи-ж мене ви не пізнали?“

І жірафу, й кедр ливанський,
І верблюда дромадера,
Золотих фазанів, зебру.
Так проводячи розмову,

„Я-ж той мурин-князь, що перше
Грав на бубні в Фрайліґрата.
Кепський був то час, я в Німцях
Почував себе самотним.

Ми вкінці застановились
Край окопаної ями,
Де ведмеді проживали --
Боже правий, що я вгледів!

„Але тут, де я служу
Вартовим, де я рослини
Рідних тропіків знахожу,
Де я лева й тигра бачу, —

„Тут мені на серці лекше,
Нїж на ярмарках нїмецьких,
Де що дня я бив у бубон,
А харчі лихі мав дуже.

„А як жінка розкричить ся,
Я спогадую той бубон,
Що убраний черепами;
Він страшив гадюк і левів.

„Взяв недавно я русяву
Куховарочку з Ельзасу
І тепер в її обіймах
Я зовсім як в себе дома!

„В ясні ночі жінка плаче
Чуло так мов крокодиль,
Що із теплих вод зринає,
Щоб важити прохолоди.

„Як погляну їй на ноги,
То згадаю любих слонів.
А в її французькій мові
Чую рідну чорну мову.

„Вже-ж вона мене й годує!
Одгодує! Я з давнім
Африканським апетитом,
Як над Нігером, жеру!

„Я собі живіт кругленький
Вже відпас. Він зпід сорочки
Вигляда, мов чорний місяць,
Що виходить з білих хмар.“

XXVII.

(До Августа Фарнгагена фон Ензе).

„Майстре Людвігу, на Бога!
Де се ви таку дурницю
Вискипали?“ — сі слова
Крикнув кардинал d' Esté,

„Чи не мрії се лунають
Молоді, що бачив я —
Й Шаміссо, й Фукé, й Брентано
В ночі місячні блакитні?

Прочитавши ту поему
Про безумного Ролянда,
Що велебности його
Присвятити сьмів Аріосто.

„Чи не дзвін лунає тихий
В самотній, лісній каплиці?
Чи не дзвонять теж дзвіночки
На знайомій шапці блазня?

Так, Фарнгаген, друже давній,
На устах твоїх, я бачу,
Теж тремтять слова ті самі
І той самий тонкий усьміх.

„Любі хори солов'їні
Бас ведмежий заглушає,
Злий, глухий, та він змінив ся
Хутко шепотінням духів.

Часто ти в житті сьмієш ся!
Але може, що й поважно
Зморщиш ти чоло високе,
І прокинесть ся той спогад:

„Дурість мудрі міні строїть!
Мудрість раптом губить глузд!
Смертний стогін тут зненацька
Переходить в сьміх веселий!...“

Так, мій друже, все то гуки
З часу мрій давно минулих;
Та новітні трелі часто
Пробігають в давнім співі.

Ти в моїй свавольній пісні
Вчуєш де-не-де несмілість...
Я ласкавости твоєї
Поручаю сю поему!

Ох, се може вже остання
Вільна пісня романтична!
Серед крику, чвар, пожежі
Смутно спів сей пролунає.

Інші часи, інші птахи!
Інші птахи, інші співи!
Як гвалтують, наче гуси
Ті, що Рим відратували.

Як щебечуть! горобята,
Сьвічечки лойові в лапках,
А надулись, мов орли,
Що разносять грім Зевесів!

Як буркочуть! голубочки,
Щастям ситі, хочуть лиха,
І тепер не Венерин,
А Белльонин повіз тягнуть!

Як гудуть, — земля дріжить!
Се тепер весна народів, —
Кольосальнії хрущі
Загули несамовито.

Інші часи, інші птахи!
Інші птахи, інші співи!
Може-б я їх і вподобав,
Як би мав я інші вуха!

Переклала

Леся Українка.

